

Hoge commissaris te Djakarta (Hirschfeld) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen), 20 april 1950

Afschrift van onderstaand telegram werd aan Washington gezonden, mede voor New York, alsmede aan Ottawa en Canberra.

Naar aanleiding van Uw telegram 221 had ik heden met Hatta een lange bespreking. In dit onderhoud werd mij allereerst door Hatta verklaard, dat hij over het radiocommentaar van het Ministerie van Voorlichting over de Makassaraffaire zeer ontstemd was geweest. Zoals U bekend werd op 19 April onmiddellijk amende honorable gemaakt in een door mij voorgestelde positieve vorm, waarbij o.a. werd gezegd, dat de Regering van de RIS, het HC en in het bijzonder de Indonesische en Nederlandse Legerleidingen op bevredigende wijze samenwerken om een oplossing te vinden voor de moeilijkheden.

Ik heb daarna met Hatta een algemene bespreking gevoerd over het vraagstuk Oost-Indonesië. Voor een deel moest ik daarbij vervallen in herhalingen, omdat ik de meeste in Uw 221 vervatte punten reeds naar voren had gebracht in vroegere besprekingen. Uitvoerig ben ik ingegaan op het belang voor RIS van het voeren van een politiek van verzoening en vergevingsgezindheid. Daarbij heb ik Hatta nog even herinnerd aan de vroeger reeds door hem aan mij gedane mededelingen, dat de toezegging om eventueel gratie aan Azis te verlenen niet zou zijn vervallen. Ofschoon Hatta zich in dit gesprek strikt formeel genomen tegenover mij niet heeft vastgelegd, zo verklaarde hij, dat hij er nog steeds naar streefde om Azis zoveel mogelijk te sparen. Het leek mij beter hem niet te verklaren, dat de wereldopinie zich weinig om formele en juridische redeneringen bekommert, omdat dit argument mij misschien voor de voeten zou kunnen worden geworpen bij de andere punten die ik moest behandelen.

Van deze gelegenheid heb ik vooral echter gebruik gemaakt om Hatta er op attent te maken, dat men geen maatregelen tegen Nederlandse ambtenaren NIT, die niet anders dan hun plicht gedaan hebben, zou mogen nemen. Zo arriveerde gisteren Mr. Hopster, Advocaat-Generaal uit Makassar, die zich in doodsangst bij Gieben vervoegde. In opdracht van NIT had Hopster personen in arrest moeten stellen, die in opdracht van RI in NIT waren geïnfiltrerd. Ik heb Hatta met medeweten van Hopster dit geval als voorbeeld gedemonstreerd. Hatta was stellig gevoelig voor de argumenten voor een politiek van verzoening en vergevingsgezindheid.

In dit verband werd door mij tevens ter sprake gebracht een communiqué, uitgegeven door Mononutu, over de bekentenis van Hamid. Hamid zou hebben bekend, dat hij het bevel gegeven had aan Westerling om de vergadering van de Ministerraad op 24 Januari 1950 te overvallen, alle aanwezige Ministers gevangen te nemen en ter plaatste o.a. dood te schieten de Minister van Defensie, Ali Budiardjo en Simatupang. Ik wees Hatta er op, dat ik een dergelijk communiqué niet gelukkig kon vinden en dat men in geval Hamid zeker een grootmoedige houding zou moeten aannemen. Dit zou RIS internationaal alleen maar goed doen. Ook hierop werd door Hatta gunstig gereageerd.

Toen later op de dag Pringgodigdo mij nog een bezoek bracht, sprak deze mij ook aan over het communiqué over Hamid. Tegenover hem hield ik toen een zelfde betoog als tegenover Hatta, waarop Pringgodigdo vroeg 'Heeft U dit ook aan Hatta verteld'. Toen ik hem bevestigend antwoordde verklaarde hij dit gelukkig te vinden.

Ik heb vervolgens Hatta op de bij RTC-overeengekomen bepalingen gewezen, die door U in Uw telegram werden aangehaald, en hem toen de vraag gesteld op welke wijze men de kwestie van de deelstaten nu verder wilde behandelen. Hatta maakte mij toen attent op het bericht dat verschenen was over een vierhoeksconferentie, die op 25 April zal beginnen, en waaraan zal worden deelgenomen door de Regeringen van de RIS, RI, NIT en Sumatera Timur. Hatta verklaarde mij, dat hij hoopte, dat deze conferentie zou leiden tot een gezonde oplossing van het

probleem. Tijdens de onlangs plaats gehad hebbende driehoeksconferentie was men het met NIT nog niet eens geworden. Volgens Hatta is RI nog steeds bereid een oplossing te aanvaarden, waarbij alle Negara's in RIS zullen opgaan en waarbij dan ook het Kabinet te Djocja zou worden ontbonden. De centrale Regering zou de RIS Regering in Djakarta zijn. Dit probleem zou thans nader aan de orde komen in de vierhoeksbespreking en voorts zou grote spoed worden betracht met de voorbereidingen van de Constituante. Hatta sprak reeds over een nieuwe naam voor de RIS. Er waren suggesties voor een 'Republiek Verenigd Indonesië'. Ik heb Hatta toen gevraagd of hij mij kon verklaren, dat, tot de constituante zich zou hebben uitgesproken over een nieuwe constitutie, de nu nog bestaande Negara's zouden blijven gehandhaafd. Een positieve uitspraak in deze geest kon ik er niet uit krijgen. Ik heb Hatta ook gewezen op het plebisciet probleem, waarbij mij bleek, dat een discussie over dit onderwerp niet gemakkelijk is. Ik heb Hatta toen gevraagd of hij bereid was mij tijdens de vierhoeksconferentie van de ontwikkeling der problemen op de hoogte te houden, zodat ik niet afhankelijk zou zijn van de pers en ik in de gelegenheid zou worden gesteld U volledig in te lichten. Hatta verklaarde zich daarmee accoord. Ik heb Hatta heden nog niet over de positie van UNCI gesproken in deze aangelegenheid en over de stappen, die door ons eventueel bij UNCI zouden kunnen worden gedaan. Ik heb dit voornamelijk nagelaten omdat ik in deze niets van UNCI verwacht.

Over mijn gesprek met Critchley heb ik U reeds eerder ingelicht en U weet dat de militaire waarnemers, toen deze zich nog voor Azis sterk wilden maken, onmiddellijk door UNCI werden gedesavoueed. Op 21 dezer heb ik Bihin, die voorzitter van de week is, uitgenodigd voor een bespreking, teneinde de houding van de UNCI eerst nog eens goed te peilen. In dit stadium zou ik prefereren nog geen memorandum bij Hatta in te dienen. Een dergelijk memorandum zou naar mijn mening de discussie verstarren. Thans heb ik de gelegenheid bij iedere gebeurtenis terug te komen op bepaalde punten en andere facetten daarvan te belichten. Ik heb Hatta duidelijk laten merken hoezeer Nederland geïnteresseerd is in deze vraagstukken en dat ik U rapport zou uitbrengen.

Voorts is door mij in mijn gesprek met Hatta ter sprake gebracht een eventueel bezoek mijnerzijds aan de wnd. President in Djocja en aan de wnd. Minister-President in Djoca. Een bezoek aan Djocja is momenteel moeilijk, omdat de wnd. President dezer dagen te Djakarta in de echt verbonden wordt en enige tijd afwezig zal zijn. De Minister-President RI is momenteel eveneens op reis. Hatta was van mening, dat een bezoek beter zou kunnen plaats vinden na mijn terugkeer uit Nederland.

Tenslotte heb ik bij Hatta nog eens ter sprake gebracht de moeilijkheden in Surabaja en Oost-Java. Hatta verklaarde mij, dat het inderdaad in de bedoeling ligt van RIS zich thans meer ingaand met deze moeilijkheden te gaan bemoeien, omdat ook hij inziet dat de toestand onhoudbaar wordt.

Op enkele andere punten in Uw telegrammen zal door mij nader worden teruggekomen.